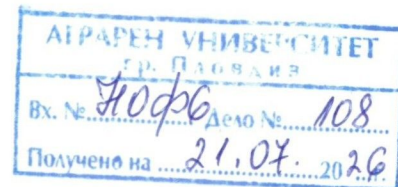

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност **“Икономика и управление (селско стопанство)”**

Автор на дисертационния труд: Христо Вангелов Костов, редовен докторант към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Ролята на банковото кредитиране за устойчивото развитие на селското стопанство“

Рецензент: Доцент д-р Петя Добринова Атанасова, Тракийски университет – Стара Загора, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Народно стопанство (вкл. Регионална икономика и история на народното стопанство)“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-737/08.06.2026 г. на Ректора на Аграрен университет, гр.Пловдив.

1. Кратко представяне на кандидата.

Докторантът Христо Вангелов Костов е роден 1979 г. Средното си образование завършва 1998 г. в Техникум по хранително-вкусова промишленост, гр. Пловдив. През 2002 г. завършва ОКС Бакалавър в Стопанска Академия Д.А. Ценов – гр. Свищов, специалност Икономика на индустрията. През 2003 г. завършва ОКС Магистър в Стопанска Академия Д.А. Ценов – гр. Свищов, специалност Индустриален мениджмънт.

От 2004 г. до 2022 г. работи в сферата на банковото дело в различни финансови институции, изпълнявайки професионални дейности и ангажименти по фирмено финансиране. Това е допринесло за натрупан професионален опит в кредитирането на бизнес организации в страната. Тези специфични компетентности имат пряко отношение по тематиката на дисертационния труд. От 2022 г. работи в СУ Димитър Матевски на длъжност “учител по икономически дисциплини“.

Христо Костов е зачислен за редовен докторант със Заповед РД-26-62/08.12.2021 г. на Ректора на Аграрен университет, гр. Пловдив в научна специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“, в професионално направление 3.8 „Икономика“ към Катедра „Икономика“, Факултет по Икономика. Със Заповед РД-26-92/20.12.2024 г. на Ректора на Аграрен университет, гр. Пловдив докторантът е отчислен с право на защита.

2. Актуалност на проблема.

Дисертационният труд на Христо Костов е посветен на важен за просперитета на агросектора въпрос, а именно ролята на кредитирането за

постигане на устойчиво развитие. Големият дял обработваеми площи и откроените традиции в земеделието обосновават стратегическата роля и значимост на селскостопанския сектор в икономиката на страната. Трябва да се споменат и сериозните предизвикателства, които съществуват към настоящия момент и ограничават конкурентоспособността на продукцията, съответно намаляват икономическата ефективност на българските земеделски стопанства.

В този контекст привлеченото финансиране (в частност банковия кредит) може да се разглежда като водещ фактор за организиране модернизацията на производствената база и прехода към устойчиво развитие. Анализ на научната литература обосновава необходимостта от по-детайлен и иконометрично обоснован анализ за влиянието на банковото кредитиране спрямо показателите за устойчивост в аграрния сектор. Отсъствието на интегриран емпиричен анализ на кредитната дейност като фактор за устойчиво развитие на агросектора извежда значимостта на проведените в дисертационния труд изследвания и обосновава важността и приложимостта на постигнатите резултати.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Формулираната цел на дисертационния труд е: „да се изследва и оцени ролята на банковия кредит като фактор за устойчивото развитие на селското стопанство, като се анализират механизмите на кредитиране, тяхното въздействие върху аграрния сектор и възможностите за интегриране на принципите на устойчивост в кредитната политика“.

Обект на изследване е банковото кредитиране в селскостопанския сектор за устойчиво развитие на селското стопанство, посредством анализи в икономически, социален и екологичен аспект на устойчивостта.

Поставените **задачи** напълно съответстват на основната цел и проблематиката на разработката. Трябва да се отбележи и тяхната многообхватност, което допринася за високата прецизност на получените резултати от проведеното изследване. Свеждат се до: изясняване теоретичната постановка на банковото кредитиране; анализиране на концепцията за устойчиво развитие в икономическо, социално и екологично измерение с фокус селскостопанския сектор; изследване на спецификите на аграрния сектор като обект на кредитиране; проследяване на динамиката и структурата на банковото кредитиране в периода 2009 – 2023 г. и оценяване на неговото влияние върху ключови индикатори за устойчивост. Важен елемент в разработката са изведените насоки и препоръки за усъвършенстване на процеса на кредитиране за насърчаване на устойчивото развитие на селскостопанския сектор.

Основната изследователска теза представя банковия кредит като ключов инструмент при стимулиране на устойчивото развитие в отрасъл селско стопанство.

Методологията на дисертационния труд обхваща описателен и структурен анализ на кредитирането, корелационен анализ на Пиърсън, както и четири регресионни модела, съответстващи на различни изследователски хипотези. За основа на анализите са ползвани официално публикувани данни от БНБ, НСИ, Евростат и ФАО. Периодът на изследване обхваща времеви интервал от 2009 (периода след икономическата криза и присъединяването на страната в Европейския съюз) до 2023 г., което дава основание за по-висока значимост на

получените резултати и изведените тенденции и препоръки в банковото кредитиране.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният за рецензиране дисертационен труд има обем от 215 (двеста и петнадесет) страници. Разделите включват увод, изложение в 3 (три) глави, заключение и списък с използвана литература. За по-добро онагледяване са приложени 19 (деветнадесет) фигури и 33 (тридесет и три) таблици.

В увода целенасочено е представена актуалността на тематиката в контекста на съвременните предизвикателства, стоящи пред устойчивото развитие на селското стопанство. Правилно са дефинирани основните елементи на разработката: обект и предмет на анализ, цел, логично са изведени задачите, изследователската теза, методологията, научната новост и практическата приложимост на получените резултати.

В Първа глава са разгледани теоретичните постановки на банковото кредитиране и устойчивото развитие на селското стопанство. Прегледът на научната литература, касаеща лингвистичния и етимологичен анализ на понятието кредит, много ясно подчертава първоначалната социално-икономическа основа, следваща еволюцията на стоково-паричните отношения. Съвременният прочит дефинира кредита като особено отношение между кредитора и длъжника, обвързващо двете страни с конкретни задължения. Докторантът много точно разграничава и представя в своята разработка понятията кредит, финансиране и заем, за да обвърже спецификите на банковия кредит с устойчивото развитие на селското стопанство в последващите изследвания.

Предложената авторска дефиниция на понятието банков кредит: „икономическо отношение на временно предоставяне на финансов капитал от страна на кредитна институция към икономически субект при условията на възвръщаемост, срочност, възмездност и доверие...“ по безспорен начин доказва високата научна компетентност по тематиката и обогатява познанията в областта на банковото дело.

Детайлно представените: характеристики на различните функции на кредита; адаптация към специфичните условия в аграрния сектор; специализирани кредитни продукти с насоченост към земеделските производители и йерархична структура на аграрната устойчивост служат за стабилна основа на проведените емпирични анализи на събраните данни.

Втора глава е посветена на ползваната методика и инструментариум в дисертационния труд. Емпиричната част от разработката е насочена към идентифициране на статистически значими зависимости, които разкриват как кредитната активност на търговските банки въздейства върху отделните стълбове на аграрната устойчивост.

Много прецизно са подбрани аналитичните компоненти в методологията, което допринася за точността и надеждността на получените резултати и установените тенденции. На първо място се изследва динамиката и структурата на банковото кредитиране във времевия интервал 2009 – 2023 г. На следващ

етап се прилага корелационен анализ, проведен чрез коефициента на линейна корелация на Пиърсън. Широк набор от изследвани променливи (КРЕД, ДМА, наети лица, отпадъци, средна работна заплата и БДС) позволява оценяване на степента и посоката на линейните зависимости между кредитирането и индикаторите за устойчивост.

Третият компонент в методиката е регресионен анализ, който представлява кулминационен елемент в научната разработка. Посредством прилагането на четири самостоятелни линейни регресионни модела, които съответстват на четири изследователски хипотези, обхващащи икономическия аспект, социалния аспект (в две измерения: трудова заетост в сектора и получавани доходи) и екологичен аспект на въздействието на кредита върху устойчивото развитие.

Трета глава представлява емпиричната част от дисертационния труд. Проведените анализи по отношение на брутната добавена стойност в селскостопанския сектор и предоставени кредити в рамките на Европейския съюз и България, очертават противоположна тенденция в нашата страна. Наблюдаваният отрасъл има значителен принос в националната икономика, докато обемът на отпусканите кредити остава на необосновано ниски нива. Изведена е необходимостта от въвеждане на по-гъвкави механизми за финансиране, вземащи под внимание специфичните характеристики на аграрния сектор. На следващо място, от проведения комплексен анализ на показателите за устойчивост, е обосновано твърдението, че банковият кредит не действа еднопосочно в различните измерения на категорията.

Трябва да се отбележат прецизно разработените и представени регресионни модели, които дават основание да се приеме, че в икономически аспект кредитирането функционира като значим фактор за инвестиционна активност, докато в социално измерение кредитирането не повлиява на трудовата заетост, но е силно обвързано с нарастването на доходите. Важен е и резултатът, касаещ екологичния аспект, доказващ статистически незначима зависимост. Работните хипотези са научно аргументирани и емпирично верифицирани, като доказват многоизмерното и нееднородно въздействие на банковото кредитиране върху устойчивото развитие на селскостопанския сектор.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В заключение, от проведеното комплексно изследване докторантът е формулирал основен извод, че „банковото кредитиране има ясно изразена роля за икономическата динамика на селското стопанство, но неговият принос към устойчивостта е селективен и ограничен“. Това дава основание да се подкрепи основната теза на дисертационния труд, относно значимостта на финансирането за растежа в селскостопанския сектор на икономиката. За постигане на устойчивост е необходимо наличие и на институционална и структурна рамка.

Значимостта на проведеното изследване се обосновава от следните изведени тенденции:

А) За петнадесетгодишния времеви интервал се наблюдава повишаване на кредитирането на нефинансовите предприятия, но въпреки това е налице недостатъчност на финансовите стимули към селскостопанския сектор, спрямо

неговия принос в икономиката на страната.

Б) Кредитът служи като катализатор на икономическата ефективност, подпомагайки инвестиционната активност и производствения растеж.

В) Чрез анализиране влиянието на кредитирането върху различните измерения на устойчивостта е открито асиметрия. Докато в икономически аспект е проследен положителен ефект (повишени инвестиции, модернизация в сектора и подем в производителността), то в социален аспект резултатите са противоречиви (нарастване на доходите, но при относително постоянна трудова заетост). По отношение на екологичния аспект, липсва устойчива зависимост, което подчертава, че финансовите инструменти са „икономически ориентирани“ и не конкретно насочени към екологични цели.

Г) Демографските ограничения в селскостопанския сектор следват негативните трендове на национално ниво, което възпрепятства устойчивото развитие в дългосрочен план.

Ползваната литература включва 142 (сто четиридесет и два) източника, което демонстрира многообхватност и задълбоченост на литературния обзор по проблематиката на дисертационния труд. Позовани са водещи за банковото дело научни публикации, доклади и източници на първични данни, служещи за основа на аналитичната разработка. Всичко това дава основание да се подчертае, че докторантът много добре познава тематиката на кредитирането и подбира водеща и актуална информация за нуждите на изследването.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам представените приноси, които могат да се обобщят в следните насоки:

Научни приноси

- Обоснована и затвърдена е теорията за ролята на банковото кредитиране като фактор за устойчиво развитие на селскостопанския сектор в контекста на инвестиционната активност, доходите, трудовата заетост и екологичните изисквания;
- Формулирана е авторска дефиниция на понятието „банков кредит“, която акцентира върху неговата преразпределителна функция и насочва към съвременната концепция за устойчиво развитие в контекста на зелените финанси и устойчивото кредитиране;
- Разработен е интегриран аналитичен модел, обхващащ различни групи показатели, пряко влияещи върху категорията устойчивост.

Научно-приложни приноси

- Изготвена е методология за оценяване ролята на кредитирането върху устойчивото развитие на селскостопанския сектор, която е с висока значимост за неговото анализиране;
- Изведени са важни тенденции и специфични особености на банковото кредитиране, необходими и приложими за актуализиране на финансови политики и на стратегии за устойчиво развитие;
- Формулирани са практически насоки и са изведени препоръки и мерки за усъвършенстване кредитните политики на банковите институции, целящи

инвестиционна активност и повишаване ефективността на финансовите стимули за устойчиво развитие в селското стопанство.

7. Критични бележки и въпроси.

Дисертационният труд е прецизно оформен според изискванията на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и с висока научна стойност. Докторантът демонстрира значителна компетентност в областта на кредитирането и методиката на анализ на устойчивото развитие в селскостопанския сектор. Проведеното навременно изследване несъмнено ще привлече интерес, както от научните среди, така също и от финансови институции и бизнес организации.

Препоръчвам на докторанта, в резултат на натрупания научноизследователски и експертен опит, да продължи и разшири изследванията по тази важна проблематика за селскостопанския сектор и за икономиката на държавата. Би било полезно по-широко разпространение на получените резултати.

Въпрос към докторанта: В контекста на извършените проучвания и анализи, имайки предвид присъединяването на България към Еврозоната, очаква ли се повишаване на интереса към банкови кредити от страна на бизнес организациите, действащи в агросектора?

8. Публикувани статии и цитирания.

Посочени са 3 (три) публикации по темата на дисертацията, от които една в съавторство с научните ръководители на докторанта и две самостоятелни:

1. Kostov, H., Blagoeva, N., & Georgieva, V. (2025). Credit support for the agricultural sector in Bulgaria: Structural analysis and economic dimensions. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 25(1), 549–558. ISSN 2284-7995 (Print), ISSN 2285-3952. (Online).
2. Kostov, H. (2025). Impact of agricultural loans in Bulgaria on the sustainability of agribusiness companies. *Scientific Works of the Agricultural University – Plovdiv*, 67(4). ISSN 1312-6318 (Print), ISSN 2367-5845 (Online).
3. Костов, Х. (2026). Банковото кредитиране и динамиката на човешкия капитал в българското селско стопанство: връзка с равнището и структурата на заетостта (2009-2023). *E-Journal VFU*, 25, 866-878. ISSN: 1313-7514.

Научните статии са публикувани в престижни списания: *Scientific Works of the Agricultural University – Plovdiv* и *E-Journal VFU*, включени в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране, както и *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, индексирани в световноизвестната база данни *Web of Science Core Collection*. Всичко това свидетелства за висока степен на значимост на получените резултати и формулирани изводи от научната работа.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените от докторанта различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи, считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Христо Вангелов Костов образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност **“Икономика и управление (селско стопанство)”**.

Дата: 07.07.2026 г.
гр. Ямбол

Подписите в този документ са
заличени
във връзка с чл.4, т.1 от Регламент
(ЕС) 2016/679
(Общ Регламент относно защитата
на данни).